

АГРОЕКОЛОГІЯ (від агро... і екологія) — наука, що вивчає закономірності існування, формування і функціонування біологічних систем усіх рівнів за певного стану агроландшафтів та агропромислового виробництва. Перші спроби синтезу агроном. і екол. науки зробили Д. Ацці та В. Тишлер. Проблеми збереження та рац. використання природних ресурсів розглядалися у роботах В. Докучаєва, О. Жученка, О. Янати, Й. Пачоського та ін. Серед зарубіж. науковців питаннями А. займалися Г. Мюллер, Е. Келлер, Г. Кант та ін. У 90-і рр. з'являються глибокі дослідження з А. в Україні, зокрема роботи [М. Городнього](#), [В. Писаренка](#), [А. Бабича](#), [О. Зінченка](#) та ін. Цьому сприяє заснування 1992 [Агроекології і біотехнології інституту](#) УААН, де сформувалися згодом наук. школи агроекологів ([О. Татаріко](#), [М. Масюка](#), [О. Созинова](#)). Предметом А. є посіви і насадження с.-г. культур, тваринництво, агроландшафти у взаємозв'язку з довкіллям. А. вивчає закономірності екол. процесів і обґрунтованість технол. рішень у галузі с.-г. виробництва. Осн. завдання А. — оптимізація системи землеробства й рослинництва; розроблення теор. і практ. основ екологічно безвідходного і нешкідливого виробництва продукції рослинництва, тваринництва, формування агроландшафтів, що зберігають гармонійну рівновагу з біосферою; орієнтація технології вирощування с.-г. культур і тварин на створення балансу природ. ресурсів; оцінка екол. обґрунтованості заходів і екол. рішень у системі АПК. Для цього А. використовує такі методи, як кількісний облік, моделювання і систем. аналіз, екол. експертиза, екомоніторинг. А. послуговується даними різних наук, тісно пов'язана з усіма біол. дисциплінами й обслуговує всі галузі АПК. А. досліджує організми аграр. ландшафту; методи агроекологізації; забруднення повітр. і вод. басейнів та їх вплив на с.-г. виробництво; іонізуюче випромінювання як екол. чинник у системі аграр. виробництва; ґрунт. покрив, його охорону; екол. проблеми використання добрив і пестицидів; методи вирощування екологічно чистої продукції на базі енергозощаджувальних, екологічно доцільних технологій; екол. проблеми тваринництва; безвідход. технології переробки с.-г. продукції; екол. паспортизація аграр. виробництва та ін. Особливої уваги в А. заслуговує охорона ґрунт. покриву від ерозії та необачного використання родючих земель під пром. забудову. У аграр. виробництві використовують бл. 30 % земель, з них 11 % (1,5 млрд га) — в обробітку, а 1,19 % — природ. луки й пасовища. Якщо нині на одну людину припадає у середньому 0,3 га ріллі, то 30 р. тому — вдвічі більше. У багатьох регіонах планети руйнування ґрунт. покриву досягає катастроф. розмірів. Остан.

часом втрачено понад 2 млрд га угідь, бл. половини з них — унаслідок вітр. і вод. ерозії. Вирубуються ліси, деградують природні корм. угіддя, руйнується гумус. шар. Необхід. умовою збереження ґрунтів є ґрунтозахисна система землеробства з контурно-меліор. організацією територ. землекористування, ґрунт. моніторинг з відповід. службою. Великою екол. і сусп. загрозою є бездумна, екологічно необґрунт. хімізація АПК, зокрема застосування пестицидів, що становлять серйозну небезпеку для агроландшафтів і природ. середовища взагалі. Вони є мутаген. факторами. Накопичення їх відбувається по висхідній: у рослині їх більше, ніж у ґрунті, у тварині більше, ніж у рослині, в організмі людини більше, ніж у тварин. Аналог. стан із використанням ресурсів прісної води річок, озер, водоймищ. Звідси важливе завдання А.: опрацювання і пропаганда альтернативних — біол. і агротех. — методів вирощування с.-г. культур, ощадливе використання мінерал. добрив. Велику загрозу для України становить радіоактивне забруднення агроландшафтів, його щільність. Необхідно вживати заходи для його зниження — вапнування, гіпсування, органічне удобрення, спец. системи обробітку ґрунту, підбір видів і сортів с.-г. культур, що не поглинають або, навпаки, інтенсивно поглинають радіонукліди, та ін.; за відносно високої щільності радіоактив. забруднення перепрофільовувати тваринництво. С.-г. радіоекологія як складова частина моніторингу повинна займатися джерелами радіоактив. забруднення агроландшафтів, питаннями запобігання надходження радіонуклідів у ґрунт, нагромадження їх, дезактивації продукції с.-г. виробництва, спеціалізов. переробкою. Високий рівень екологізації с.-г. виробництва є необхід. умовою вирішення сучас. проблем аграр. виробництва. Це визначає необхідність широкої екол. освіченості спеціалістів АПК. Фахівців з А. готують Нац. аграр. університет, Держ. агроекол. академія України (Житомир), Дніпроп. аграр. університет та ін. Питання А. висвітлюють зб. наук. праць «Агроекологія і біотехнологія», «Вісник агроекол. академії», «Наук. вісник Нац. аграр. університету» та ін.

Рекомендована література

1. Пачоский И. К. Основы фитосоциологии. Хн., 1921;
2. Ацци Д. Сельскохозяйственная экология / Пер. с итал. Москва; Ленинград, 1932;
3. Тишлер Л. Сельскохозяйственная экология. Москва, 1971;
4. Кант Г. Биологическое растениеводство: возможности биологических агросистем. Москва, 1988;
5. Агроекологія: Підруч. К., 1993;

6. Жученко А. А. Стратегия адаптивной интенсификации сельского хозяйства. Пушино, 1994;
7. Куценко О. М., Писаренко В. М. Агроекологія. К., 1995;
8. Бабич А. О. Світові земельні, продовольчі і кормові ресурси. К., 1996;
9. Біологічне рослинництво: Навч. посіб. К., 1996;
10. Созінов О. О. Проблеми агросфери і навколишнього середовища в контексті сталого розвитку. К., 1998;
11. Тараріко О. Г. Перспективи сталого розвитку аграрних виробничих систем України в 21 столітті // Агроекологія і біотехнологія. 1999. Вип. 3.

О. І. Зінченко

Бібліографічний опис:

Агроекологія / О. І. Зінченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-42586>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).